

-कः 1 Dramatic action or gesture, external indication of an internal feeling by suitable gesticulation. -2 A sign, symbol. -3 Figurative expression or insinuation. -Comp. -अर्थः (in Rhet.) suggested or implied sense.

व्यञ्जनम् 1 Making clear, indicating, manifesting. -2 A mark, token, sign; सुकुमारं महासत्त्वं पार्थिवव्यञ्जनावितम् (रामम्) Rām. 3. 17. 8. -3 A reminder; Māl. 9. -4 Disguise, garb; नानाव्यञ्जनाः प्रणिधयः Mu. 1; Si. 2. 56; तपस्विव्यञ्जनापेताः; गृहपतिवैदेहकतापसव्यञ्जनाः प्रणिधयः Kan. A. 2. &c. -5 A consonant. -6 A mark of the sex, i. e. the male or female organ. -7 Insignia. -8 A mark or sign of puberty; अजातव्यञ्जनः श्रीमान् बालः इयामः शुभेक्षणः Rām. 3. 38. 14; बालमप्राप्तवयसमजातव्यञ्जनाकृतिम् Mb. 1. 157. 35. -9 The beard. -10 A limb, member. -11 (a) A condiment, sauce, a seasoned article; व्यञ्जनानि औदनार्थानि ŚB. on MS. 10. 8. 29; अशकनुवद्विर्बहुभुक्तवत्तया यदुज्जिता व्यञ्जनपुञ्जराशयः N. 16. 104. (b) An article used in seasoning food, spices &c. -12 The last of the three powers of a word by virtue of which it suggests or insinuates a sense; see अञ्जन-ना (9) (written व्यञ्जना also in this sense); विरतांस्वभिधायासु यथार्थो बोध्यतेऽपरः । सा वृत्तिर्व्यञ्जना नाम शब्द-स्यार्थादिकस्य च । S. D. -13 The letter (as opp. to अर्थ 'meaning'). -14 A day. -15 A privy part. -Comp. -उदय a. followed by a consonant. -कारः the preparer of a sauce or condiment. -घातुः (बाद्यवादनविधिः) playing on the lute; व्यक्तिर्व्यञ्जनघातुना दशविधेनाप्यत्र लब्धामुना Nāg. 1. 14. -संधिः the junction or coalition of consonants.

व्यञ्जना 1 See व्यञ्जन (12) above. -2 Irony, sarcasm. -3 Insinuation. -4 Articulation, utterance of words; हीनव्यञ्जनया प्रेक्ष्य भीतचित्त इवानुवम् Rām. 2. 64. 11. -Comp. -वृत्तिः f. insinuation, figurative or elliptical mode of expression.

व्यञ्जित p. p. 1 Made clear, manifested, indicated. -2 Marked, distinguished, characterized. -3 Suggested, insinuated.

व्यङ्गवकः, -व्यङ्गवनः The castor-oil plant.

व्यतिकृ 6 P. To mix, blend, scatter (usually in pass.).

व्यतिकर a. 1 Reciprocal. -2 Spreading, pervading. -3 Contiguous, near. -रः 1 Mixture, intermixture, mixing, blending together; तीर्थं तोयव्यतिकरभवे जडुकन्या-सरस्वोः R. 8. 95; व्यतिकर इव भीमस्तामसो वैद्युतश्च U. 5. 13; Māl. 9. 52; Bhāg. 11. 10. 34. -2 Contact, union, combination; रुद्रेणदमुमाकृतव्यतिकरे स्वाङ्गे विभक्तं द्विधा M. 1. 4; Māl. 7; Si. 4. 53; 7. 28. -3 Striking against; कठोरास्थि-ग्रन्थिव्यतिकररणःकारमुखरः Māl. 5. 34. -4 Obstruction; मार्गाचलव्यतिकराकुलितेव सिन्धुः Ku. 5. 85. -5 An incident, occurrence, affair, a thing, matter; एवंविधे व्यतिकरे 'such being the case'. -6 An opportunity. -7 Misfortune, calamity. -8 Mutual relation, reciprocity. -9 Exchange, interchange; सोऽयं स्थितिव्यतिकरोपशमाय सृष्टान् Bhāg. 4. 1.

57. -10 Alternation. -11 Provocation (क्षोभ); कालद्गुण-व्यतिकरः परिणामः स्वभावतः Bhāg. 2. 5. 22. -12 Destruction; प्रजोपप्लवमालक्ष्य लोकव्यतिकरं च तम् Bhāg. 1. 7. 32. -13 Spreading, pervading; Bhāg. 5. 3. 4.

व्यतिकरित a. Pervaded, filled; व्यतिकरितदिगन्ताः श्वेत-मानैर्यशोभिः Māl. 2. 9.

व्यतिकीर्ण p. p. 1 Mixed or blended together. -2 United. -3 Shaken about; पर्यायव्यतिकीर्णकर्णपवनेराहादिभि-र्वीजयन् Māl. 9. 32.

व्यतिक्रम 1 U. 1 To transgress, violate, offend against; संमतोऽहं प्रभोर्नित्यमिते मत्वा व्यतिक्रमेत् Pt. 1. 56. -2 To neglect, omit. -3 To pass, spend (time). -4 To pass over or beyond.

व्यतिक्रमः 1 Transgressing, deviating, swerving; divergence; 'belonging to two different Vedas' as in गुणमुख्यव्यतिक्रमे तदर्थत्वान्मुख्येन वेदसंयोगः MS. 3. 3. 9. -2 Violation, breach, non-performance; as in संबिद्व्यतिक्रमः; तस्य व्यतिक्रमाद्वाज्ञो भविष्यति सुदारुणा Rām. 1. 9. 8.; प्रतिबध्नाति हि श्रेयः पूज्यपूजाव्यतिक्रमः R. 1. 79. -3 Disregard, neglect, omission. -4 Contrariety, inversion, reverse. -5 Sin, vice, crime; अत्र ब्रूहि यथातत्त्वं को रामस्य व्यतिक्रमः Rām. 3. 39. 24; व्यतिक्रमं मे भगवन् क्षन्तुमर्हसि शंकर Mb. 3. 39. 80; Ms. 8. 355. -6 Adversity, misfortune. -7 Violating, transgression; तयोर्व्यतिक्रमं दृष्ट्वा कुद्वस्य भवतो हरेः Mb. 3. 12. 39.

व्यतिक्रान्त p. p. 1 Passed over, transgressed, violated, neglected. -2 Inverted, reversed. -3 Elapsed, passed away (as time). -4 One who has wrongly taken to; Mb. 12.

व्यतिक्लेषः Mutual altercation, contest; नानादिभ्यः समाहूताः सह्याः सरथद्विपाः । तेषामासीद्व्यतिक्लेषः Mb. 7. 105. 33.

व्यतिकृम्बित a. In immediate contact with.

व्यतिपातः = व्यतीपातः q. v.

व्यतियु 2 P. To mix; अन्योन्यं स्म व्यतियुतः शब्दाब् शब्दैस्तु भीषणान् Bk. 8. 6.

व्यतिरिच pass. 1 To differ or be separate from. -2 To surpass, excel; lie beyond; स्तुतिभ्यो व्यतिरिच्यन्ते दूराणि चरितानि ते R. 10. 30. See व्यतिरिक्त below.

व्यतिरिक्त p. p. 1 Separated or distinct from; अव्यति-रिक्तैयमस्मच्छरीरात् K.; कामस्य पुण्यव्यतिरिक्तमन्नम् Ku. 1. 31; 5. 22. -2 Surpassing, excelling, going beyond. -3 Withdrawn, withheld. -4 Excepted. -कम् ind. With the exception of, except, without.

व्यतिरिक्तकम् A particular manner of flying.

व्यतिरेकः 1 Distinction, difference; यथा गन्धस्य भूमेश्च न भावो व्यतिरेकतः Bhāg. 3. 27. 18. -2 Separation from. -3 Exclusion, exception. -4 Excellence, surpassing,